

УДК 821.161.2-1.09Т.Бордуляк

**ПОЕЗІЯ ТИМОФІЯ БОРДУЛЯКА «СІВАЧ»
(СПРОБА МІКРОАНАЛІЗУ: ГЕРМЕНЕВТИКА ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ)**

Андрій Скоць

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000*

Розкрито ідейно-тематичний зміст поезії Тимофія Бордуляка «Сівач», дано характеристику центрального образу, досліджено поетику вірша. Поезію проаналізовано в контексті творів на подібну тему.

Ключові слова: катрен, жіноча рима, сівач, портрет, апосіопеза, поетична строфа, пшениця, неологізм, образ-символ, притча.

Поетична творчість Тимофія Бордуляка невелика. Відомо лише сім його оригінальних поезій. У попелі руїн Першої світової загинули рукописи Т. Бордуляка. Снаряд влучив у його хату, у книжкову шафу і знищив багато рукописного матеріалу. За життя письменника його поетичні твори зрідка друкували в періодичних виданнях. Їх опублікував Олекса Засенко в одномомнику творів Т. Бордуляка, який вийшов у Києві 1958 року. Однією з найкращих, на мою думку, є поезія «Сівач» (1892).

Віршотвір побудований у катренній формі. Складається з тринадцяти катренів, об'єднаних жіночими римами. Заримовані другі й четверті поетичні рядки.

Перший катрен – пунктирний пейзажний штрих локалізує художню дію. Вона відбувається восени в смеркальний час дня, коли згасають останні сонячні промені:

Вже осінній день минає,
Й денні труди з ним минають!
Ген за лісом, там послідні
Сонця лучі погасають [1, с. 447].

Після важкої цілоденної роботи трудівники («потомлені господарі») з поля повертаються додому. У другому катрені відчуваємо далекий перегук (ремнісценцію) із рядком знаменитого Шевченкового «Садка вишневого коло хати» – «Плугатарі з плугами йдуть...»:

Домів з поля вже вертають
Потомлені господарі,
З ними в ярмах круторогі
Ідуть волики у парі... [1, с. 447]

З третього катрена і до кінця твору Т. Бордуляк намалював привабливий образ старенького сівача, називаючи його своїм дідом. Отже, він інтимно

зв'язаний з автором родинною приязню, опромінений його увагою і любов'ю, повторюю інтимізований. Сівач – центральна постать твору, винесена у заголовок. Він єдиний і наскрізний у вірші, композиційний центр твору. Увесь художній актив поезії «прив'язаний» до цього образу.

Портретна характеристика сівача спочатку дуже лаконічна, стисла: в нього «сива голова», на ньому «бідні лахи», отже, бідолаха-трудолюб. Автор йому симпатизує. Його портрет – вираження демократичного світогляду Т. Бордуляка. Лише два художні штрихи, але дуже вагомі, визначають його вік і соціальний статус. Він старенький дідусь, повторюю, бідний трудолюб, у праці сумлінний, невтомний, до сьомого поту виконує свою «сівацьку» роботу. Усі трударі повертаються з поля додому, він один залишається в полі, працює тяжко, в поті чола, до зорі:

Лиш оден робітник в полі
Із сивою головою,
В бідні лахи він одітий,
Щось махає все рукою...

Лиш оден робітник в полі.
Се мій дід! Сівач старенький, –
Сипле зерном вкруги себе
Й знов сягає до сівеньки [1, с. 447].

Звернім увагу на ритмічні рухи сівача, його моторну форму експресії. Він «щось махає все рукою». Поетична фраза переривається апосіопезою (емоційно-психологічною затяжною паузою), в тексті графічно позначеною трьома крапками. Щось утаємничене, незрозуміле. У наступній строфі поет увиразнив дію сівача: «Сипле зерном вкруги себе / Й знов сягає до сівеньки». Сівенька – торбина на плечах, наповнена зерном. У своїй роботі, «трудному ділі» сівач енергійний, рішучий, смілий:

І йде дальше крок за кроком,
А рішуче, а все сміло, –
Йде, вертає, знов знаходить,
Щоб скінчить труднее діло! [1, с. 447]

Цю поетичну строфу (текстуально дещо змінену) автор повторив у передостанньому катрені. Вона виражає трудомістку, хосенну працю (повторюю) «труднее діло» сівача і є своєрідним ідейним центром твору, його відцентровою художньою дією.

Засіваючи землю добірним зерном, працюючи понад силу, сівач втомився, на хвилину зупинився, щоб відпочити. Поетична візія проходить по художній вертикалі земля–небо. Сівач «підносить очі д горі». У художню структуру твору Т. Бордуляк залучив небо з його астральними світилами. Візія велична: «А там сходить ясен місяць, – Там сіяють уже зорі...» Фраза знову раптово переривається апосіопезою, позначеною трьома крапками. Вона, поетична фраза, визначає не тільки часовий вимір (настає ніч). Дочитуємо її другу глибину, незриму

субстанцію художності. Земля наповнюється життєдайним зерном – небо зясніло, засяло місячно-зоряним сяйвом. Життєдайний, життєстверджуючий, життєлюбний, мажорний акорд. Діє закон художнього паралелізму.

Художньо-психологічний портрет сівача Т. Бордуляк домалював вагомими портретними деталями. Він бачить його очі, руки, «бачить» його серце:

Гей, ті очі, старі очі,
В них видніється рішучість!
Гей, ті руки, слабкі руки,
Колись була в них могутість...

А в тім серці, що у грудях,
Там надія ще леліє
На гаразд, на луччу долю,
На те зерно, що він сіє [1, с. 448].

Отже, праця сівача перспективна, велична, позначена гараздами, кращою долею. Йому байдуже, навіть «марніця» чи буде він, старий дідусь, жнивувати жнива. Його не манить егоїстична, прагматична мета. Лише щоб був добрий урожай, і «золота росла пшениця». Його потомки («внуки») будуть збирати урожай, жати пшеницю, складати в копи і добрим словом споминати діда. Діє вселюдський вічний гуманістичний закон спадковості. У художню структуру твору поет уводить діалогічну форму оповіді: «–Дай вам Боже щастя, діду! – Спасибі за добре слово. – Обтер піт з чола краплистий Й за роботу взявся знову» [1, с. 448]. Мовні репліки онуків і старого діда подано, так би мовити, в чистій, натуральній формі, без слів автора. Їх належність персоналіям зрозуміла. Така манера викладу матеріалу посилює динамічність вірша.

Останній, тринадцятий, катрен слугує завершенням теми, він є своєрідним заключним акордом, поетичною кодою. Образ сівача домальовано вагомими, місткими художніми прикметами. Попередньо його портрет рисувався крізь призму портретних деталей – очі, руки, серце. Тепер промовисто за нього «говорять» його рухи і тінь. Вони величаві. Коливаючись по полю, його тінь піднесена до небесних висот – «височезна, неботична». Гіпербола максимум. Оригінальне художнє прикметникове означення (епітет) – «неботична». Неологізм, утворений спарування іменника і дієслова – доторкатись до неба. Справді творча знахідка поета!

Що за рухи величаві!
Яка тінь єго велична
Коливається по полі,
Височезна, неботична!.. [1, с. 448]

Образ сівача з однойменної поезії Т. Бордуляка маємо право піднести в типологічний ряд вічних (вікових), надчасових образів-символів світової літератури. Його витоки, джерела сягають біблійної «Притчі про сіяча», що з незначними текстуальними відмінностями поміщена в новозавітних євангеліях

Матвія, Марка і Луки. Цю притчу розповідає Ісус Христос ізраїльтянам. У Біблії розкрито алегоричний зміст притчі. Зерно, що його сіє сівач, – це Боже слово. Якщо воно, зерно, попаде в добру землю, «сторицею» проросте великим урожаєм.

Образ сівача з Біблії увійшов у художню літературу. Мотив сіяння, сівби, що є тематичним відгалуженням цього образу, вписався у творчість Тараса Шевченка. Згадаймо його «Молитву» (1860) з її славнозвісним поетичним афоризмом, який окрилює нашу душу, одухотворює нас, кличе-зове до праці-роботи-діяння:

Роботящим умам,
Роботящим рукам
Перелогі орать,
Думать, сіять, не ждять
І посіяне жать
Роботящим рукам.

Ця тема звучить у закличному вірші Степана Руданського «Гей, бики» (1859). Звертаючись до биків (волів), поет каже: «Зоремо поле, Посієм яреє зерно... Зерно поспіє, Обіллє золотом поля, І потече ізнову медом І молоком свята земля».

До цієї теми звертався також Юрій Федькович у поезії «Нива» (1863). Ліричний герой твору налаштований на велику суспільно-творчу працю – оранку-сівбу: «Займу плуги круторогі... Зорю свою Буковину... І віру, любов, надію Буковинов скрізь посію».

У веснянці «Гріє сонечко» (1880) І. Франко, скориставшись поетичним імперативом, закликав братів-орачів вслухатися у всемогутній поклик весни і вершити велике діло:

Сійте в головах думи вольнії,
В серцях жадобу братолюбія,
В грудях сміливість до великого
Бою за добро, щастя й волю всіх!
Сійте! На пухку, на живу ріллю
Впадуть сімена думки вашої!

На сюжетній основі біблійної «Притчі про сіяча» І. Франко написав свою «Притчу про сіяння слова Божого». Вона була вперше надрукована в його поетичній збірці «Давнє і нове» (1911). Центральна постать твору – сівач, який сіяв сім'я в полі. Одне попало на твердий ґрунт і його поклювали небесні птахи. Друге впало на тверде каміння і не могло прорости. «А третє в мокро місце всіменило, Там, не прийнявшись, воно зогнило. Найбільша часть на ґрунт плідний упала І труд багатим плодом увінчала». Далі у творі І. Франко розкрив алегоричний зміст біблійної притчі, відходячи від першого джерела. «Сей образ – перша притча то Христова. Вона була пророцька щодо слова. Сам він був сівачем у своїм краю». Не всі сприйняли його науку. «...Мов на камінь, у жидівську зграю Слова його неслися і щезали». У бездушних людей гниль пожерла його науку. Лише ті, що «всіх годували працею своєю», тобто трударі, стали Христовими

спадкоємцями в царстві духа. Франкова притча своїм ідейним змістом спрямована на возвеличення Сівача Божого Слова – Ісуса Христа.

У поетичному гроні віршотворців, присвячених сівачам, красується ліричне послання Миколи Некрасова «Сеятелям» (1876) з його афоризмом «Сейте разумное, доброе, вечное, Сейте! Спасибо вам скажет сердечное Русский народ...»

Такий орієнтовно (звичайно, не повний) художній контекст поезії Т. Бордуляка «Сівач». У типологічному ряді творів на цю тему вона займає вагомe місце...

Ставлю три крапки. Тема не вичерпана, бо невичерпна. Вона – вічна. Як вічні небеса, так і вічна «неботична» тінь Бордулякового Сівача.

Список використаної літератури

1. *Бордуляк Т.* Твори / Т. Бордуляк. – К., 1958. – 478 с.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013

Прийнята до друку 26.04.2013

**POETRY OF TYMOPHIY BORDULYAK «SEEDER» (Sivach)
(ATTEMPT TO MICROANALYSIS: HERMENEUTICS OF LITERARY TEXT)**

Andriy SKOC'

*Ivan Franco National University of Lviv,
1 Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79602*

In this article the ideological and thematic content of Timophiy Bordulyak's poetry «Seeder» is revealed, the characteristics of the central image is given, poem's poetics is studied. Poetry is analysed in the context of works of a similar theme.

Key words: quatrain, feminine rhyme, seeder, portrait, poetic verse, wheat, neologism, image-symbol, parable.

**ПОЕЗИЯ ТИМОФЕЯ БОРДУЛЯКА «СЕВАЛЬЩИК» (ПОПЫТКА
МИКРОАНАЛИЗА: ГЕРМЕНЕВТИКА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА)**

Андрей СКОЦЬ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000*

Раскрыто идейно-тематическое содержание поэзии Тимофея Бордуляка «Севальщик», дано характеристику центрального образа, исследовано поэтику стихотворения. Поэзия проанализирована в контексте произведений на подобную тему.

Ключевые слова: катрен, женская рифма, севальщик, портрет, апозиопеза, поэтическая строфа, пшеница, неологизм, образ-символ, притча.

